

List izhaja vsak petek

in velja s poštino vred in v Gorici domu poslan: za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 s., za četrto leta 80 sold.— Kdor sam po-nj pošilja, plača 2 g. 50 s. Za ude nar. - pol. društva „Gorica“ je cena določena, kakor za druge naročnike. Posamezni listi se prodajajo po 6 sold. pri knjigarju Sobarju na Travniku.

GLAS

Naročnina in dopisi

naj se blagovoljno pošiljajo opravniku in sovredniku Antonu Laknerju, v magistratni ulici (Contrada del Municipio), h. št. 58. Vse pošiljatve naj se frankujejo. Rokopisi se ne vračajo. Oznanila se sprejemajo. Plača se za navadno vrstico, če se naznanilo samo enkrat natisne, 8 sold., če dvakrat, 12 s. če trikrat, 15 s.; za kolek vsakrat 30 s.

Slovenci na Goriškem!

Volitve so napovedane, toraj je vseh nas sveta dolžnost na to delati, da pravega moža izvolimo in na Dunaj pošljemo. Dobro bo, če se danes o volilnih zadevah prav po prijateljsko z vami pogovorimo. Volitve so odvisne od volilnih mož, to veste. Če vem, kdo je volilni mož, vem ob enem tudi, za koga bo glasoval.

Tudi na Goriškem ne manjka ljudi, ki vam bodo posebno zdaj prigovarjali: Tega voli, unega pusti, ta dela za narod, uni le za svoj žep, ta je znaiden, uni je uboga reva. Na tako govorjenje ne gré veliko gledati. Če je kedo komu nasprotnik, ti ga gotovo ne bo priporočal, če bi bil tudi najsposobnejši; če je pa komu vdan, ti ga bo v zvezde koval, če tudi ni pičice dobrega na njem. Da vas pa ne bo nihče begal, vam pojasnimo, kakšnega gesta se imajo držati volilni možje in pa njih kandidati, da bode slednji zamogel vsestranske, materijalne in duševne koristi zatiranega in po kleti neslogi zdaj zbezanega naroda zastopati.

Ker smo vsi, svetni in duhovni rodoljubi, matere Slovenije sinovi, moramo tudi vsi eno in isto podlago imeti, na kateri hočemo svoje narodne pravice zahtevati in tako polagoma temelj zjedinjeni Sloveniji postaviti. Zarad tega ne dajte se od naših nasprotnikov prekaniti češ, da mi smo stari program in prvo njegovo točko: zjedinjeno Slovenijo popustili; to nij res, kakor je že naš list jasno dokazal. S tem hočejo vas od nas in nas od vas ločiti, da bi ložej v kalni vodi ribili. A mi bodemo in hočemo vedno stati tudi na podlagi tistih edino

zdravih načel, ktere so najpred um in srce oblažile in omikale, in ktere še dandanašnji divjake k pravi omiki pripeljujejo: Hočem reči od versko-narodne podlage je odvisna prava omika in stanovitno dušno in telesno blagostanje slov. naroda. Duh, liberalni duh časa, je žalibog v najnovejši dobi nektere slov. domoljube tako oblizal, da z blatom ometajo stranko, ki svojo starodavno in slavno zastavo: „vse za vero in domovino“ visoko drži. Tako smo žalibog ločeni v 2 tabra, eden hoče svoje pravice in Slovenijo na versko — narodni podlagi, in to smo mi, drugi pa z odstranjenjem vere, z gësлом, ki nekoliko po novošegnem poganstvu diši: vse za narod, omiko in svobodo t. j. za vero pa figo ali nič. Ako smo pa še verni potomci vernih prededov, kateri so že pred 200 leti za vero in narod krv prelivali, in za ktero dragocenost se še dandanašnji sivi črnogorski junaki proti ljutim Turkom borijo, se menda ne bomo tudi mi sramovali ter niti dvomili ali se hočemo te častite zastave „za vero in dom“ poprijeti ali ne. Te stranke, ki hoče tedaj, vsestranske, ne kot ona nam nasprotna, ki hoče le enostranske koristi, zastopati se morajo volileci in njih kandidati trdno poprijeti, ne pa v naj novejšem času spčene, ktera bi narodu polagoma le bolj k verski in nrafski spridenosti pomagala. Kam pride narod kateri vero iz družbenega življenja odpravi, vidimo v naj novejšem času na Francoskem. Zato so pa zdaj vsi pametni Francozi višega in nižega stanu spoznali, da se je treba zopet k Bogu in katoliški veri povrniti, ako hočejo preteči pogubi in rudečkarjem vbežati. In ali se zamore narod in njegov poslanec ogniti

verskih zadev, ko vtegnejo verske zadeve že v prih. drž. zboru na dnevni red priti? Jaz menim da ne, ako hočemo še našemu vernemu slov. kat. narodu čast delati ter neomadežvan si ohraniti tisti najdraži biser vero, ktero so nam naši prededje zapustili. Dandanašnji so za vero nevarni časi, pri nas sicer še ne tolikanj, ako pa pogledamo čez meje naše slov. in občne avstrijske domovine, vidimo kako si tam državna oblast n. pr. v Italiji, Švajci in praski Nemčiji po krivem prilastuje pravice in nadzorstvo čez kat. vero in njene naprave.

Kar se tedaj v 3 sosednjih deželah godi, mar se ne vtegne kdaj tudi pri nas v Avstriji goditi, ako postanemo verski indifferentisti? In kdo, prašam, daje take cerkvi sovražne postave? Mar ne navadno dotični poslanci z večino glasov, ktere potem po ustavni šegi vladar potrjuje (sankcionira) čeravno se včasih njemu samemu ne dopadajo? In kdo pošilja te poslance v drž. zbor take mnogokrat škodljive postave kovat? Kaj ne ravno izmed naroda volilni možje? Kakoršni so volileci, taki so tudi njih poslanci.

In kako hoče tudi dostojno zastopati poslanec vero, ako je sam nima, ali ako jo je celo slovesno od sebe stresel? Tako se tedaj lahko zgodí, da mora narod zarad lastne krivde škodo trpeti, dokler si zopet boljših poslancev ne zvoli, kateri zamorejo po postavni poti te škodljive postave odpraviti ter jih z boljšimi zameniti. Takih škodljivih postav, ktere so nemški centralisti v škodo vere in narodov skovali, je več. N. pr. a.) je svoboda odrtije, po kateri sme sleherni od svojega na posodo danega denarja nenavadno velike obresti tirjati,

Listek.

Jezikoslovske črtice.

Pet križev in pol na hrbtu imeti, je uže nekaj, kaj ne? Blizo petnajst let star bil sem v četrti latinski, začel sem pečati se s slovenščino, tako da jo uže celih štirideset let gojim. Da sem v tako imenovani humaniteti marsikaj slovenskega pisaril, vedo gotovo še vsi moji nekdanji sošolci, ker sem navadno vsako saboto popoldne pod rajnkim g. Milharčičem kar si bodi ali v prozi ali v vezani besedi v šoli bral ali deklamoval, namesti da bi bili prebivali tako zvano „Sammlung deutscher Beispieler“.

Ako nismo z mojimi tadašnjimi slovenskimi sestavki tudi nič pridobili, zgubili tudi nič nismo. Po dokončani „filosofiji“ in „fisiki“, kakor smo takrat sedmo in osmo šolo imenovali, stopim v tukajšne

bogoslovske šole; in kakor vselej poprej, tako tudi zdaj sem ves gorel za naš slovenski jezik. Eno samo željo sem v tem oziru imel, ktere nisem mogel spolniti, da bi vendar priliko imel, v slovenščini dobro se izuriti pod kakim dobrim učiteljem: pa to je bilo v tistih časih le *pium desiderium*. Bil sem, in ni moglo drugače biti, popolnoma samouk. Saj še celo slovenskih knjig nismo lahko tu v Gorici dobili. Kakošna je bila slovenščina, ki sem jo v takih razmerah pisal, lahko si po tem vsakdo sam misli, in se more videti v prvi slovenski knjigi, ki sem jo na svetlo dal; spisal sem je bil še kot bogoslovec, in natisnil jo je bil l. 1845 v Celovcu Janez Leon, pod naslovom: „Vodnik pobožniga kristjana“. Leta 1866 je ravno tam drugi popravljeni natis te knjizice na svetlo prišel. Kako sem takrat slovenščino pisal, lahko vsakdo spozna iz družiga še bolj znanega dela, ki ima za naslov: „Podučne povesti, spisal v laškem jeziku Franc. Soave“ itd. ki je v

Gorici pri Paternolli-ju l. 1852 beli dan zagledalo. *)

Naj se ta knjiga primerja z mojim delom, ki je zdaj družba sv. Mohora izdaja, in se zove: „Kristusovo življenje in smert“, ali pa s sestavki, ktere večkrat „Glas“ donaša, in spoznalo se bo lahko, ali sem s slovenščino zastal, ali ne, in koliko sem v njej napredoval. To moram reči, da sem bil vselej vnet za naš mili jezik, in da sem si prizadeval, si ga popolnoma prilastiti; da sem pa v tem svojem prizadevanji take težave imel, kakoršnih si naši mladi pisatelji komaj misliti morejo, da, reči morem po vsi pravici, *errando didici*. Mogoče, da

*) G. Paternolli je to mojo knjigo vdrugič, scilicet, izdal. Tako bi človek sodil po tem, kar je po časnikih razglasil. Toda ta tobožni drugi natis ni nič drugega, kakor kar bi Nemecek rekel „2te Titelaufgabe“. Naslov knjige je in še slabo ponatisjen, in nič drugega, šestero podob je pridjal, pa hajdi! Knjiga mora kot drugi natis po svetu. Jaz za vse to nisem nič vedel, in ne morem biti za ta ne popolnoma pošteni modus acquirendi odgovoren.

tako da dolžnika prej ali slej na beraško palico pripravi. Tej odrtijski svobodi se imamo zahvaliti, da je letos na tisuče ljudi po bankinih in borznih sleparijah, pri kterih so kršeni in nekršeni ljudje milijone in milijone v svoje nikdar zadosti polne mavhe utaknili, ob vse svoje prišlo, tako da so nekteri teh revežev od žalosti obnoreli, drugi zopet si clo življenje končali itd., kar se z eno besedo „rèsk“ ali „krach“ dunajske borse imenuje. Najhujše pa je to, da jim nobena postava ne more in ne sme vsled odrtijske svobode v okom priti. b.) Druga veri kot narodom in državi sami škodljiva postava je *obèna vojaška dolžnost*, ki brani mladenčem v duh. stan, pa je tudi mladim učiteljem na škodo. Zopet druga je c.) *neomejena svoboda tiska*, vsled ktere smejo, kakor dan za dnevom slišimo in vidimo, kršeni in nekršeni ljudje kršanstvo posebno katoličanstvo po tisku oskrnjevati, ki dela tedaj za obèno spridenost v pogubo države in crkve... K pridobitvam nove „ere“ sliši d.) tudi *svoboda vesti* ki daja rovarjem in sovražnikom vere to lepo svobodo, da smejo razodeto vero napadati in zasramovati, daje tedaj svobodo, med verni narod ljuliko in nemir sejati. Zopet taka od drž. zbora skovana postava je e.) *civilni zakon*, kteri je od crkve kot grešen in pogubonosen zavržen. f.) *Brezverska (konfesionstozna) šola* kakoršne imajo že v nekterih krajih Nemčije. Ta izreja novošegne nevernike, ki so cerkvi in državi nevarni.

To so v kratkem nektere le površno načrtane žalostne pridobitve nemških liberalnih poslancev, ktere tirajo človeštvo v časno in večno pogubo. In take krive pojme o svobodi imajo več ali manj vsi liberalci, kterim vtegnejo biti v marsičem tudi slovenski v žlahti.

Ktere stranke se moramo tedaj mi in naš poslanec poprijeti, ali tiste ki povdarja *samo narodnost*, ali pa one, ki ravno tako pogumno povdarja *vero in narodnost*?

Kaj ne da tiste, ki hoče dati Bogu, kar je božjega, cesarji kar je cesarjevega in narodu, kar je narodovega? Ta stranka

mi po takem večletnem prizadevanji še tu pa tam kaj uide, kar bi se dalo bolje napisati ali povedati; saj vem, da sem prvič popolnoma samouk, in v drugič, zmotljiv človek, kakor vsakdo; pa tudi ne mislim, da posedam vse slovenske učenosti: vendar pa mi ni po volji, da žali me, ako mi kdo mlajših moje spise popravlja, češ, da niso v vsem pravilni. Menda jim preveč po starem pišem. Se vé da se novotam hitro ne udam; marsičesa se še zdaj ogibam, kar je naša slovenska mladina z obema rokama uže poprijela, n. pr. tistega hrvaškeba *nego*, itd. Tudi *baš*, *barem* in *e-nake* tuje spake so mi gnjusoba v slovenskem slogu. Kaj o besedici *ka*, in o *kakal-cih* mislim, povedal je uže „Glas“, in povedale so za njim „Novice“. Ustavljam se tudi še celo takim oblikam, ktere po moji kratki pameti naši slovenščini, kakoršino jo zdaj imamo, niso popolnoma primerne. Taka oblika je besedica *trebè*, namesti *treba*, kakor smo uže v „Glasu“ jo brali. Zakaj imamo mi *treba* pisati in govoriti, ne pa *trebè*? Prvič, ker je beseda *trebè* staroslo-

se sicer imenuje *verslo* - narodna stranka, ktera se je le pridružila, — ne zčila — oni veliki avstrijski fed. pravni stranki, ktera hoče Avstrijo na podlagi pravice in vere prestrojiti in tako mi med vsemi narodi narediti, ki bode dala veri in narodom vse to, kar jim gre. Zaradi tega je dolžen sleherni volilec pomagati, da se bode tak poslanec zvolil, ki bole ne samo-narodnjak ampak tudi veren katoličan, da se bode megel poleg narodnih pravic tudi za verske koristi potezati.

Dopisi.

Iz Brd, 14. sept. — (Odgovor „Narod.“ dopisniku. — Letina. —) Oni gospodič, kteremu sem v 34. št. „Glasa“ odgovarjal na dopis v „Slov. Narodu“ od 12. avg. si ni dal miru, dokler ni zopet dne 26. avg. nekaj poslal med mladostovski svet po „Sl. Nar.“ Pravi mi, da se varam če trdim, da tukaj v Brdih ni inteligencije (?), ki bi čutila radost nad dr. Lavričevo kandidaturo. Gospodič! akoravno ste, kakor sem vam že rekel, še mišje dlake, moram vendar one naočnike, koje *mem* svetujete, vam priporočati, da boste bolje vidili i ložej razumevali pisane resnice! Kje sem jaz v svojem dopisu trdil, da *ni* tukaj inteligencije (?) vaših kužnih načel?! Ravno nasprotno sem trdil ter pripoznaval, da so tudi tukaj liberalci (pa hvala Bogu prav prav malo jih je), koji pa vsled večkratne skušnje nimajo imeti nobenega upanja, da jih doleti čast volilnih mož — Jam probatum est. Vi pravite, da so še celo med „Goričarji“ (v društvu) dr. Lavriča privrženci, in da niso dne 25. avg. pri obènem zboru glasovali niti za dr. Tonklija niti za dr. Lavriča. Na to vam moram odgovoriti, da kandidatura o zadnjem ni bila niti na glasovanje dana, kajti brezpotrebno bi bilo to potem, ko so dr. T. vsi *eno-glasno*, toraj tudi vaši Brici — če so bili takrat pričujoči — za kandidata proglasili. Te resnice vas moram toliko bolj zagato-

vensko, mi pa govorimo in pišemo *novoslovensko*. *Trebè* v novoslovenščini se mi zdi ravno to, kar *stara krpa* ali *zaplata* na *novo suknjo*.

Drugič, ker *treba*, ne *trebè* vsi Slovenci govorijo in — tudi pišejo. Tretjič: *Treba* in ne *trebè* govorijo in pišejo Hrvatje, Srbi, Čehi, Moravljani, Lužičani itd., kakor se vidi v slovarjih teh vej velikega slovanskega naroda.

Četrtrič: *Trebe* ima v staroslovenskem glasnik *jat*, tedaj je prav za prav *dativ* imena *treba*, in kolikor jaz vidim, tako zvani *dativus commodi*. Ako pri imenu *treba* dativ pišemo *trebe*, terja doslednost, da tudi pri imenu *riba*, *žena* itd. dativ pišemo *ribè*, *ženè* itd., ker je v staroslovenskem ondi isti glasnik *jat*, in po tem takem tudi v *local-u rabe*, v *dual-u dve lete*, itd., ker je *jat* v vsih teh primerah. Ako tega ne sprejmemo, moramo popustiti tudi *trebè*. Meni gre tu za stvar, ne za osebnosti; in tedaj se nadjam, da se tudi g. pisatelj onih sestavkov, v kterih smo *trebe* brali, ne bo jezil, da sem tu svoje misli o tej

viti, ker se ni nobeden zoper to oglasil, niti pri prvem niti pri drugem negativnem glasovanji. Če pa trdite, da niso nekteri (koliko?) za *nobènegu* glasovali, se debelo lažete po izgledu vaših liberalnih tovarišev. Mogoče, da so vaši prijatelji v sreč ali kje zunaj zbora bili proti kandidaturi dr. Tonklija, kar jaz, ker v srce ne vidim, ne morem vediti. In res sem slišal že po zboru, da ni bilo glasovanje dvema vašima iz M. po volji; prašam ju, zakaj se nista oglasila? Saj vendar se jima ni bilo treba bati, da se jima kaj enacega pripeti, kar možje vaše barve radi nasprotno mislečim zugaajo. Če sta pa gospoda iz M., najbrže vsled vaših nauk, toliko za Lavriča vneti, le naj ga volita, pa ne v Goriškem mestu, ampak v *Karminu*.

Nadalje še vedno trdite, da *večina* (dozdeva se mi da ste mi dali v svojem drugem dopisu nekaj koncesije) tukajšnje duhovščine ni narodna ter me pozivljate, da naj vam s fakti nasprotno dokažem. Kako abotno! Kdo mora dokazovati? Iaz mislim da tisti, ki kaj trdi. Toraj je *vaša* dolžnost dokazati, ne pa moja.

Prav po liberalnem kopitu pa sodite g. kaplana v B. s sledečim stavkom, kteri naj bode ne prav v veliko čast vsem vam enako mislečim ponatisnen: „Ker pa dobiva cerkovnik od g. kaplana od 100 gl. nagrade 25 gl., da podučuje manjši oddelek, bi bilo sklepati, da se je zavezal g. kaplan tudi popoldne podučevati, *drugače bi ne privoščil cerkovniku omenjenega zneska*“ Kaj ne, izvrsten sklep, kteremu ni treba komentara? Če ste vi sebičnež, ne mislite, da so tudi vsi drugi. Lep poklon gosp. kaplanu koji za revnih 100 gl. ktere prejema za *popoldnevno* podučevanje, otrokom *celodnevn* nauk ponuja!

Konečno še vedno trdim, da so vam Biljanci bližnji sosedje, ter da bi za vas i za celo sosesko v kterej bivate res velika sreča bila, ako bi vas kdo zamogel ozdraviti kužnih načel. To odgovoriti se mi je potrebno zdelo ne toliko zastran vas, temveč zavoljo občinstva, tem ktero tako slabo podučujete sè svojim nič vrednim peresom.

stvari razložil. Všeč mi boče, ako mi more dokazati da sem se zastran te besedice pomotil; in ako mi to prepričevalno dokaže, lotim se tudi jaz oblike *trebè* namesti *treba*.

Še marsikaj družega imam na sreči kar bi rad povedal, in — pa raje molčimo. Mi Slovenci smo uže taki, da vsaki svojo trdi, in da se za vsako malenkost zlasamo, ali vsaj, da se razcepljamo v svojo škodo in v radost in veselje naših nasprotnikov, bodi si v politiških, bodi si v slovstvenih rečeh. Uže tako nas je malo, in še ta mala peščica Slovencev se ne da združiti v eno nerazcepljeno celoto; kaj bo? Naj se potrkaajo na prsi tisti, ki so zasejali in še vedno sejajo neslogo med nami.

Pa tudi tega sestavka more dovolj biti. Ako je bilo kedaj iz kakega sestavka lahko spoznati pisatelja, to Vam je pričujoči tak, da ga morete s prstom pokazati. Zato tedaj nič družega ne pristavim, in tudi svojega imena ne podpišem. Da ste mi zdravi!

Z letino smo tudi v Brdih letos na slabem. Sočivja i družih zemeljskih pridelkov imamo prav malo. Sadja, razun črešenj, ni bilo skoraj nobenega. Tudi vina, glavnega tukajšnjega pridelka, nam trta prav malo obeta nekaj zarad tega, ker se je malo grozdja zarodilo, nekaj pa zarad trtne bolezni, ktera je letos tudi po Brdih močno razširjena. Kaj bode z nami, Brici! če nas Bog še s to nadlogo obišče? Sicer pa moram reči, da kakor vselej, je posebno letos Bog pridne poplačal, kajti dobro obdelane trte so vendar še precej obložene. Da bi bilo le dosti pridnih delalcev! Kar je pa bode božje kapljice, bode prav dobra; zatoraj kupci ne strašite se visoke cene ter pridite nas v kratkem obiskat, kajti trgatev se bode sem ter tje že prihodnji teden pričela!

Ogled.

Avstrija. Kralj Viktor Emanuel je na Dunaji!! V torek ob 7 $\frac{1}{2}$ u. zjutraj je odrinil iz Turina *) in prišel do avstrijsko-ital. meje — v Karmin — tisti večer že pozno. Sprejel ga je tu v cesarjevem imenu princ Emerih Thurn-Taxis. Na našo goriško postajo je prišel okoli 10 $\frac{1}{2}$ po noči — eno uro pozneje, ko je bilo napovedano, da pride. Kakor v Karminu, bila je tudi pri nas postavljena (kakor je navada) častna kompanija vojakov z bando. **) Ljudi se je bilo sešlo že ob 7. uri vse polno; ali, ker niso pustili nikogar na kolodvor in tudi na zasip železnični tje proti mostu ne, in ker je bilo po tleh mokro in je čakalce v noge zeblo, odšlo jih je veliko pred prihodom kralja. Mudil se je na tukajšnjem kolodvoru kakih 5-7 minut; banda je igrala ital. kraljevo pesem (pa ne „l' inno del Re“ t. j. ne tiste pesmi, ki se je po Italiji demonstrativno prepevala, ko so „naši“ Beneško l. 1866 oddabi).

Pozdravila sta kralja mestni župan in gor. okrajni glavar. Ali je kdo izmed množice vpil „Viva il Re“!, nam ni znano, pač pa, da se je na vse grlo kričalo: „Viva l' Italia“! Mi ne vemo sicer, ali sta „Re“ in „Italia“ kongruentna pojma, to pa zopet vemo, da so vsaj tržaški italianissimi nameravali Nabrežini demonstracijo napraviti, in da je prišlo iz Trsta gori 32 civilnih policijskih stražnikov s 4 nadzorniki. Kdo more zdaj uganiti, ali je imel ves ta policijski aparat namen, kralje varovati, ali demonstracijam v italijanskem zmislu v okom priti. Bodi, kakor koli, nam se pozdeva, da nekteri ljudje pri nas na Primorskem so in ostanejo v svojih političnih nameravanjih dosledni ne gledé na to, ali je Vikt. Em. z Avstrijo prijatelj ali njen nasprotnik. „Viva l' Italia“ — kralju na čast, — to je na vsak način pomenljivo. Da nas Goričane ital. kralja prihod mika, misli si lahko vsak, ki ve, kaj smo od 1848 l. do danes doživeli. Od tistega vélikega ponedeljka ali torka 1848, ko so naši „stari“ lojalni Goričani v svoji sveti jezi piemont-

težke vjetnike od Placute (predmetja) sem gori in po Travniku in (nekteri prav nespodobno) zaničevali — do l. 1866, in od tistihmal do danes — kak razloček! Ali, pustimo ta premišljevanja in nadaljnjo popis potovanja! Naš primorski namestnik, g. baron Ceschi, ima želodečni katár in ni šel sprejet kralja niti v Karmin, kakor se je govorilo, niti Nabrežin. (Baron Ceschi je služil pred 1866 v Italiji.) — Ustaviti se je imel Vikt. Em. vsled programa v Mariboru (zajutrek), v Gradcu in Mürzzuschlagu (obed). Ob 5. u. zvečer, v sredo, je prišel na Dunaj. Sprejel ga je cesar osebno in nekteri nadvojvode. Skor vsa liberalna stranka si močno prizadeva obdelávati javno menjenje tako, da bi kralju demonstrativen sprejem napravil. Vendar so pa tudi nekteri liberalni listi, ki občinstvu svetujejo, naj bi se dostojno vedlo in zdrževalo se preprijaznih demonstracij. Konservativni listi pa naravnost in odkritosrčno svetujejo, naj bi se ljudje kralju nasproti mrzlo držali. Pomenljivo je, kar je prinesel „Vaterland“ na čelu enega poslednjih svojih listov: črno-obrobljeno povabilo k slovesni mrtvaški maši, ki jo napravi glavna (kat.) družba sv. viš. angela Mihaela 20. t. m. za papeževe vojake, ki so pred leti padli, ko je ital. kralja armada „sè silo in mednarodno pravo prelomivši“, Rim posedla. — Mnogo velike gospode se bo umikalo kralju; zlasti se opazuje mrzenje med višo duhovščino in v vajaških krogih, kteri ne morejo še pozabiti, kar so v Italiji doživeli. Pri vsem tem pa smo te vere, da bodo slavnosti Vikt. Em.-u na čast sijajne, samo vojaških parad ne bo iz že omenjenega vzroka. S kraljem sta tudi dva njegova ministra, Visconti-Venosta in Minghetti, ktera se bosta gotovo z našimi ministri o političkih stvareh pogovarjala. Čudno se zdi mnogim, da je zdaj grof Beust v Beču. Kaj, ko bi niti sedanje politike tekle skoz njegove nesrečne roke?! — Z Dunaja pojde Vikt. Em. skoz Prago v Berlin; v Pragi obišče svojo teto, cesarico Marijano (ces. Ferdinanda soprugo). — Rekli smo poprej enkrat, da Viktorja Em. potovanja nima politične pomembe, zdaj pa se kaže, do jo ima. Nekaj se plete med Prusijo, Italijo in Avstrijo; Bog daj, da ne poslednja spet morala škodo trpeti. Vikt. Em. v Berlinu — je demonstracija proti Franciji, proti legitimni monarhiji in proti vsemu, česar bi se ona utegnila lotiti.

Prihod ital. kralja je potisnil za ta hip celó volilno gibanje v kot. Zdaj so volitve za drž. zbor že skor po vseh deželah eislajt. razpisane; vršile se v raznih krajih od 13.—30. oktobra (na Goriškem od 15.-23. okt.). To bo ples!

V šolskih zadevah se pri nas na Primorskem snuje nekaj kar ima principno važnost. Vseh 3 deželnih šolskih oblastnij didaktični in administrativni poročevalci pridejo v Trst k namestništvu. Začetek temu centralizovanju je že storjen imenovanjem c. k. namestn. svetovalca g. Winkler-ja za admin. in ekon. referenta za Goriško, Trst in Istro. Mi nimamo zoper novega g. poročevalca nič, marveč smo ž njim kot sposobno osebo jako zadovoljni; ali druga je kako misli vlada to in prihodnja imenovanja (inspektorjev) pred deželnimi zbori

opravičiti; kajti centralizovanje v Trstu je proti autonomiji dežel in, proti črki dež. postav. Ali mení znabiti vlada, da ne bo treba odsihmal z deželnimi zbori veliko se pričkati, ampak jim le ukazavati, ker po novem državném zboru skor vsó važnost zgubijo?

Bogoslovsko učilišče v Insbrodu so imeli dosedaj Jezuitje (vsled pogodbe z državno oblastjo). Zdaj misli ministerstvo to stvar preurediti. Jezuitje bi se morali tistim pogojem podvreči, kakor vsi drugi bogosl. profesorji in bi dekret dobili od vlade. Tega ne bodo hoteli, zato preide bogoslovje bržko ne že z začetkom tega šolsk. leta v roke svetnih duhovnih profesorjev.

Hrvaški ban postane poštenjak Mažuranič. To je v ogersk. ministerstvu neki že skleneno.

Vnanje države. V Italiji (kakor sploh po Evropi) je vzročila Lamarmora-va knjiga (glej poslednji naš list) neizrekljivo senzacijo. Poznali smo perfidnost Bismarkovo že prej, ali, da je mogoče kakemu državniku tako hudobno prekanjenemu biti, nismo verjeli. In prih. mesec pride ta zvita buča pred obličje našega cesarja!

Drugi časniški junak (tudi z ozirom na italijanske zadeve) je pariški nadškof Guibert, kteri je izdal velevažen pastirsk list, ki je Francijo in Italijo pretresel (In potle trdite, liberalci, da je katol. cerkev opešala!)

En sam list enega samega škofa vam tako imponuje, kaj pa še le vsa cerkev!?! — Prismode!) Nadškof G. graja namreč italijansko vlado zarad tega, ker je papeža Rim vzela in sploh zarad sedanjega stanu reči v Rimu, ter svetuje kralju, naj bi Rim prostovoljno zapustil. Neki interpellaciji (v tej zadevi od republ. strani v permanentni komisiji (narodn. zbora franc. v Versalju) je minist. Broglie odgovoril, da škofje niso uradniki, vlada da se torej ne more vtikati v njihove reči; sicer pa, da nima ona s past. listom Guibertovim nič opraviti.

Francija. Dne 13. t. m. so zapustili nemški vojaki Verdun. Gledé na to, da so se Francozi ošabnih Nemcev iznebili, piše „XIX siècle“: „Zdaj so Prusi naši dolžniki; dolžni so nam 5 milijard in 2 provinciji“. To hoče reči: Čakajte, Nemci! z orožjem v roci pridemo tirjat vse, kar ste nam vzeli in kar smo vam morali plačati. — V ostalem se dela neprenehoma na restavracijo monarhije. Orleanski kraljeviči hočejo potrositi 50 milijonov frankov v ta namen. Časnik „Soir“ je že neki od njih ukupljen.

Švajca. Zdaj se popravljajo zvezne postave. Med temi popravami je tudi en §. ki prepoveduje Jezuitom vsakošno delovanje v cerkvi ali šoli; novih udov ne smejo več sprejemati. — „Internacionalci“ (socialisti) so imeli te dni shod v Genevi. Od lanskega zbora v Haagu sem so razcepljeni na 2 stranki: „stara“ in „mlada“, ali Marx-ovo in Bakunin-ovo. Una šteje več Nemcev, ta več romanskih elementov. Bakuninci se kličejo tudi „anarhisti“. — V Švajci je svoboda za vse, samo za katoličane ne.

*) To kaže še nekaj takta, da je nastopil potovanje v Turinu.

**) „Isonzo“ strašno popisuje vedenje vojakov nasproti množici pri naši postaji; ljudje pa, ki so bili ves čas zraven, od tega nič ne vedo.

Na Španjskem se usti Kastellarova vlada, da bode prav krepko postopala. Pa le!

Domače novice.

(Duh. spremembe) Čč. gg. Ivan Flapp, doktor bogoslovja in Miha Boltar, semeniški podvodja, gresta za vikarja v prvostolno cerkev.— Č. g. Anton Cibič, vikar v Kozani, gré za vikarja v Podsabotin.— Č. g. Tomaž Rutar, kaplan v Šempasu za kaplana na Št. Viško goro.— Četrtoletnika in semeniška duhovna: čč. gg. Hilarij Zorn in Jožef Tomšič sta postala kaplana; prvi v Križu, drugi v Kanalu.

Razne vesti.

— G. Andrej Winkler, e. kr. namestniški svetovalec in okrajni glavar v Tominu je imenovan za referenta (poročevalca) o administrativnih in ekonomičnih šolskih stvareh za Trst, Gorico in Istro.

— Jezuitom v Innsbruck-u klenka, — Innsbruškega vseučilišča bogoslovski oddelek slovi po vsem svetu, toda liberalcem ni po volji, ker Iezuiti na njem podučujejo. Nemški listi à la „N. fr. Pr.“ so zarad tega ministra Stremeyr-a tako napadali, da je bil večkrat prav v zadregi. Rad bi bil liberalcem vstregel, pa ni mogel, ker po postavni poti pridobljene pravice se ne dadó čez noč odstraniti. Te dni so prinesli časniki novice, da je prišla ta pogodba, ktero so bili Iezuiti z vlado sklenili, ob veljavo. V prihodnje bodo smeli na ondašnji šoli tudi svetni duhovni podučevati. Na ta način nameravajo malo po malem Iezuite popolnoma odpraviti, pa ne pomislijo, da s tem vseučilišču vso veljavo odvzamejo.

Málokdo vé, da bogoslovski oddelek Innsbruškega vseučilišča slovi tudi unkraj mej našega cesarstva, zato povemo, da se je letos na njem 144 inostranskih (neavstrijskih) bogoslovcev šolalo. Vsi slušatelji skupaj so zastopali 40 škofij. Imenujmo jih po njih glavnih mestih: 1. Avgsburg, 2. Bazel, 3. Briksna, 4. Cincinatti, 5. Čanad, 6. Eichstädt, 7. Frajburg v Br., 8. Fulda, 9. Sv. Gol (St. Gallen), 10. Hildesheim, 11. Kolonija, 12. Krakovo, 13. Kur, 14. Lozana (Lausanne), 15. Litomerice, 16. Linee, 17. Moguncija, 18. Modena, 19. Monakovo-Frajsing, 20. Monaster, 21. Osnabrück, 22. Paderborn, 23. Paris, 24. Filadefija, 25. Pittsburg, 26. Praga, 27. Ratisbona, 28. Rošester, 29. Rottenburg, 30. Saksonija, 31. Sion, 32. Spira, 33. Strasburg, 34. Trident, 35. Trevir, 36. Vičenca, 37. Vilna, 38. Würzburg, 39. Vratislava, 40. Zagreb.

Nemci, Italijani, Francozi, Angleži, Poljci, Švajcarji, da celó Amerikanci hodijo v Innsbruck in poslušajo tam predavanja oo. Iezuitov: Wenig-a, Sterntroup-a, Hurter-ja, Jungmann-a in dr. Koliko denarjev je prišlo po teh studentih v deželo! Mladostovenci, ali boste tudi po teh Iezuitih mahali? Če ste dosledni, — morate!

— „Izvirek premožnosti ali pravi pomočnik za nje napravo in ustanovitev med ljudstvom“ — se imenuje knjižica, ktero je izdal marljivi slov. pisatelj Jos. Godina—Vrdelski v Trstu. — To umevno pisano, posebno kmetovskemu ljudstvu namenjeno delce se

dobiva pri Paternolli-ju po znižani ceni. Vrh tega priporočamo še dva druga spisa tega istega pisatelja: „Zgodovina Trsta in njegove okolice“ in pa: „Kratek pregled vesoljnega sveta.“

— Matej Lutman, stud. philos., je tedaj oni student- (brez „ač“) o katerem smo v predposlednjem listu „Gl.“ pisali, da je z dolgimi lasmi spodil lastovke iz dežele. Tega on ne taji, pač pa se grozi nad tem, da smo rekli, da „hudiča negira“. Tisti „špicelj“, ki je nam o „hudiču“ i. dr. r. poročal, je „Sočan“, kakor Vi. gosp. phil. stud.; „Glas“ je tedaj sred dveh „Sočanov“-poročevalcev, komu ima verjeti? — Hudiča ste valjali po ustih: — to sami pravite. — Če meniti, da Vas je oni drugi „Sočan“ slabo umel, bilo bi to znamenje, da ste res „predebelo“ govorili. (Pomenljivo je sicer to, da ste *uro* pristavili, ob koji ste imeli s hudičem opraviti; to je prav die *Geisterstunde*, 1/2 12). — Vašemu „zaničevanju“ in Vaši sveti jezi se „Glasovci“ na ves glas krohotajo, in pametni „Sočani“ menda tudi. Sicer pa, gosp. phil. stud., svetujemo Vam prav uljudno: Ne delajte se še bolj smešnega, kakor — pravijo — da ste. Sosebno „aposteljnomo“ se nikar ne primerjajte sè svojimi dolgimi lasmi. Če ste videli aposteljne naslikane z dolgimi lasmi, ste je li tudi kedaj videli naslikane sè *škrici*? — Duo si faciunt idem, non est idem! — Kar se „oslarij“ tiče, imamo mi za oslarijo marsikaj, kar je Vam cvet modrosti. In kdo nam brani, imeti za oslarijo tudi n. pr. Vašo napitnico 31. avg., ali pa celó Vašo obrambo v št. 37. „Soče“?

Poslano.

„Soča“ je prinesla 28. avgusta to-le vest: Naši Glasovci pač niso tako zvesti svojemu geslu: „vse za vero, dom in cesarja.“ Poslušajte eklatanten izgled! V Kobiljiglavu je starček učitelj, priljubljen pri starih in mladih, in ta starček je hotel sè svojimi učenci slovesnost napraviti na čast cesarjevega rojstva. A gosp. „Tone“, zvesti Glasovec, z devizo za cesarja, vero in dom, nij hotel k temu čisto nič pripomagati, niti slovesne maše nij hotel brati, in zakaj ne? Za to ne, ker mu ni hotel menda učitelj. . 2 gl. za mašo plačati. — Tako „Soča!“ — Vse to je nesramna laž, ki je bržko ne prišla iz ust ali peresa tacega človeka, kateri je že ob vso čast in dobro imé prišel. Ker mi je resnica ljuba, pojasnim to zadevo, da ljudje ne bodo mislili, da je vse res, kar kdo „Soči“ — zlasti o duhovnih — poroča.

Res sem želel god presvitlega cesarja praznično obhajati in sem to svojo željo tudi gosp. vikarju razodel, toda *tehtni* razlogi so bili krivi, da sem celo to stvar opustil.

1.) Maše ob 10. uri nismo mogli imeti, ker so bile ravno takrat ob 5. zjutro molitve za dež.

2.) Domači pevci, ktere sem naprosil, naj bi pri sv. maši — če jo bo mogoče imeli — peli, so tirjali od mene 2 gl. nagrade, ktere jim pa nisem dal. Mislil sem, naj bi učenci peli, ker jih pa nisem mogel v tako kratkem času izuriti, odstopil sem od svojega namena.

Memogredé pa moram povedati, da se je v kljub vsem tem zaprekam za cesarja vendarle molilo, in sicer pri maši in pri litanijah. H koncu pristavim še to, da ako bi bila sv. maša iz zgorej omenjenega namena ob 10. uri, bi bila cerkev skoro prazna, ker ljudje so šli na polje delat.

S tem sem menda v „Soči“ priobčeno laž pobil, in razžaljenega g. vikarja potolažil.

V Kobiljiglavu, 7. septembra

Marko Margreiter 1/r.
učitelj.

„Soča“ je priobčila v št. 37. neko privatno pismo, ktero bi bil jaz pisal dne 27. aprila 1871 tedanjemu uredniku „Slov. Naroda“, gosp. Tomšič-u.

S tem pismom hoče „Soča“ dokazati: 1.) da sem jaz v tistem pismu nektere gospode od „Soče“ „prav očrnil“, in 2.) da sem bil jaz v letu 1871 „Narodov“ dopisnik iz Gorice. Ali je to pismo istinito, ali ne, ne morem vedeti, ker ne hranim prepisov svojih privatnih pisem; to pa menim, da s priobčenjem tega pisma ni „Soča“ čisto nič dokazala. To pismo, denimo, da bi bilo istinito, nikogar ne črni, in kdor privatna pisma kakemu uredniku piše, ni še dopisnik dotičnega lista. Dokazuje pa ono pismo to, kar „Soča“ ni hotela dokazati, to je, *mojo* *spravedljivost* in *polezanje za spravo* med vsemi strankami na Goriškem, in ta čin ne more mojega značaja po nikakem omadežvati. Dokazuje nadalje, kako znajo priverženci „Soče“ *tajnost privatnih pisem* spoštovati in pa *spomin* zaslužnega in prezgodaj umerlega Tomšič-a častiti, ker on ne bi bil gotovo nikdar take indiskrecije storil, in privolil, da se njemu poslana privatna pisma priobčujejo.

Da bi bil gosp. urednik „Soče“ namesti neslanih opomb priobčenemu pismu dostavil to, da je bil *on* z menoj v zvezi v letu 1871 v ta namen, da bi se odbor društva „Soče“ predruščil, in s tem zaželeno spravo na Goriškem dosegla; da je bil *on* sam meni *obljubil*, da bode za spravo delal; da je *on* zmenoj celi načert dogovorno napravil, po katerem bi se do te sprave prišlo; da se je *on* v dotični seji občnega zbora društva „Soče“ *le vsled meni dane obljube* prvi odborništvu odpovedal in dal s tem povod, da so se odpovedali tudi vsi drugi odborniki, da je bil *on* dogovorno z menoj sestavil ves novi odbor „Soče“ in da se je pozneje skesal in mene samega pustil; — ako bi bil gosp. *Dolezec* vse to resnično povedal, bil bi gotovo občinstvu, resnici in pa svojemu značaju bolje ustregel, kakor da *on* sam sedaj v „Soči“ po meni udriha.

Tudi jaz hranim marsikako pismo obče priznanih in spoštovanih rodoljubov, in gotovo bi s priobčenjem teh pisem marsikaj pojasnil; toda znam bolje spoštovati tajnost privatnih pisem in zatoraj naj za sedaj priobčenje teh pisem še opustim.

V Gorici, 16. septembra 1873.

Dr. Tonkli.

Listnica uredništva: G. P. za danes nemogoče — G. . . . 1 v T. prihodnjic.